

Anulu II.

Nro 15.

Fóia basericésca.

Organu

pentru cultur'a religioasa a clerului si a
poporului.

Redigata de

Dr. Alesandru V. Gram'a.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

10 Augustu 1884.

Cuprinsulu:

Filosoff'a moderna positiva. — Anticitatea ornatelelor basericesci. — Francmasonii.
— Politic'a imperatiloru Romani in persecutiunea crestinilor. — Midiloce pro-
flactice in contr'a cholerei. — Galileo Galilei.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiuulu pre unu anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1884.

Tipograff'a Seminariului gr.-cat. in Blasiu.

Filosofi'a moderna positiva.

Suntu mai bine de doue sute de ani, decandu filosofi'a s'a emancipatu de jugulu celu placutu si usioru alu credintiei si a inceputu a-si merge călile sale. De atunci lumea a trebuitu se veda diverse sisteme filosofice de durata efemera anticuanduse unele pre altele, fora că baremu unulu din ele se fia fostu in stare a multumf deplinu inim'a si sufletulu omenescu celu insetatu dupa adeveru.

Este una lege voita de providinti'a domnedieesca, că ori ce tendintia a omului, deca nu stă pre bas'a credintiei, in urma ajunge la desperare, căce precum dice Mantuitoriulu: „*celu ce nu aduna cu mine, respesce*“. Si tempulu nostru celu atâtu de avutu in tendintie gresite ni subministra destule esemple triste despre adeverulu legei acesteia. De abié este unu seculu, decandu scientiele politice s'au emancipatu mai cu totulu de ori ce credintia. Parol'a loru crá si este reformarea statului fora nice una considerare a credintiei si religiunei; s'au nascocitu diverse sisteme spre a reformá statulu fora de Domnedieu. Liberalismulu, radicalismulu, socialismulu comunismulu suntu totu atâtu recepte prescise de scientiele moderne politice spre reformarea statului fora de ajutoriulu credintiei basericeii. Si unde au ajunsu? La desperare! La credinti'a cea curiosa, cumcá tote sistemele aceste politice fora de Domnedieu nu suntu in stare a reformá statulu, si că prin urmare este multu mai bine a nimici statulu cá atare, decátu a mai cercá reformarea lui. Pre calea acést'a s'a nascutu sistemulu politicu celu desperatu numitu: *Nihilismu*, a carui scopu este nimicirea statului cá atare, si care astádi dà atât'a de lucru unoru guverne, desi elu nu este alt'a, decatu consecinti'a logica si naturala ultíma a principiului emanciparei scientieloru politice de ori ce respectu facia cu credinti'a.

Asemene cale desperata a urmatu si filosofi'a cea emancipata de credintia. Panteismulu, Idealismulu, Sensualismulu si Materialismulu suntu totu atâtu aparitiuni ale filosofiei cadiute dela credintia. Nice un'a din ele inse nu s'a potutu sustiené, si in urma filosofi'a disgustata de tote a ajunsu la credinti'a ace'a desperata, că nu esiste nice una filosofía, si că este mai bine, cá omulu se abdica odata pentru totu de a un'a de scienti'a acést'a, care nu este in stare se duca pre omu la nemicu. Credinti'a acést'a si a aflatu espresiunea in asia numitulu *Positivismu*, care amenintia a nimici cu totulu ori ce filosofía, deora-ce este latitu deja preste mai tota Europ'a. Autoriulu Positivismului este francesulu Augusta Comte († 1857), éra aperiatoriulu si propagatoriulu lui celu mai energicu este francesulu Litré fostu membru alu Academiei de

scientie din Parisu († 1881). Positivismulu este negatiunea totala, mormentulu tuturoru sistemeloru filosofice, una specie de Nihilismu filosoficu, disgustulu si desperarea sufletului omenescu celui cadiutu dela credintia.

Pucine sisteme au cuprinsu in unu tempu relative scurtu asia de tare spiritele omeniloru, pre cum le au cuprinsu Positivismulu. Nu este astadi nice una universitate in tota Europ'a, depre acarei catedre se nu se predice Positivismulu, seau negatiunea filosofiei cá filosof'ia cea mai inalta, cá unic'a filsofia adeverata, desi nice unu sistemu filosoficu nu a portatu verodata simburele distrugerei si alu contradictiunei in picptulu seu in mesura asia mare cá Positivismulu. Acést'a o vomu vedé numai decátu, dupa-ce mai antâiu vomu cunosce programulu lui.

Deca intréba omulu, care este programulu Positivismului, si pre ce cale voiesce elu se deslege intrebarile cele mai mari ale cugetarei omenesci, cari suntu objectulu celu mai escelentu alu filosofiei, intrebarile cu privire la esistinti'a lui Domnedieu, cu privire la originea lumei, cu privire la esistinti'a si nemorirea sufletului si in urma intrebarea cu privire la scopulu ultimulu alu omului, atunci Positivismulu ni se presentéza cu doue programe, unulu negativu si altulu positivu. Programulu negativu alu Positivismului dîce: Domnedieu, originea lumei, esistinti'a si nemorirea sufletului, precum si scopulu ultimulu alu omului suntu nesce lucruri cu totulu inaccessibleu pentru omu; lucruri, pre cari mintea omenesca absoluta nu le pote cunosce; lucruri, ce apartienu unui campu, ce e din colu de marginile mintei omenesci, cari ea in eternu nu le va poté trece; „lucruri, ce se afla pre unu oceanu, pre care noi nu potemu caletori, fienducâ ni lipsescu si barca si ventrelele la una atare caletoria“, cu unu cuventu lucruri, ce nu se tienu, de dominiulu scientiei omenesci. Acést'a este programulu celu negativu alu Positivismului. Program'a cea positiva alui dîce: Universulu cu tote fenomenele lui stâ deschisu inaintea ochiloru nostri. Noi nu avemu se ne ocupamu de locu nice cu inceputulu, nice cu capetulu, nice cu autoriulu lui, căce aceste suntu cu totulu neaccessibili pentru noi, ci se cercamu a esplicâ din unu singuru principiu pre cale fisica prin observare si experimentare tote fenomenele, ce ni se presentu in elu, neesceptionandu chiaru nice pre omu cu tota viet'i'a lui individuala, sociala, istorica si asia mai departe. Pre calea acést'a mintea omenesca remane între marginile sale, si nu se estinde decátu la lucrurile, ce le pote cunosce, si astu-feliu pote folosí mai multu decátu candu s'ar' lasâ se orbece in intunereculu, ce e dincolo de orisonulu ei.

Relativu la programele aceste ale Positivismului, unulu din celi mai ageri aperiatori a lui, Littré, celu amintitu mai susu, se exprime in modulu urmatoriu: „Dupa-ce noi nu cunoscemu nice originea nice capetulu universului, „noi nu avemu nice unu dreptu nice a afirmâ, cá ar' esistâ ver una fientia „preste universu, si nice a negâ. Positivismulu, ce atinge cestiunea cu privire „la esistinti'a unei fientie inteligente supreme, recunosce, cumcâ se afla in

„una ignorantia absoluta, deunde urméza, cumcà deca elu nu néga esistinti'a „fientiei acesteia, atunci nice nu o afirma. Pre cale experimentală noi nu „scimu nimic'a nice despre eternitatea materiei, nice despre hipotes'a esistintiei „unui Domnedieu. Si numai ce'a ce scimu noi pre cale experimentală, ace'a „esté scientia adevérata“¹⁾. Éra ceva mai departe polemisanđu cu unii filosofi, cari imputaseru lui Laplace si-lu numiseru insolentu, pentrucà a fostu eliminatu pre Domnedieu din esplicarea universului, dŕce: „cuventulu: *insolintia* nu se intrebuintiéza in stilulu filosoficu. Deca este insolentu celu ce néga esistinti'a lui Domnedieu, atunci este insolentu si celu ce o afirma (! !), si Positivismulu i reiepta pre amendoi. Au nu chiaru celi ce sustienu esistinti'a lui Domnedieu, candu vorbescu despre elu, sustienu cã nu se pote percepe cu sentirile si este inaccessibilu pentru ori ce scientia si investigatiune experimentală. Ace'a inse, ce pre cale experimentală nu se pote investigá, este una ipotesa, ce pote omulu se o sustiena seau se o nege fora de a ff insolentu“.

Cunoscundu omulu programulu acest'a alu Positivismulu la prim'a privire i s'ar' paré, cã la totu casulu este mai bunu decãtu Materialismulu celu crassu. Si pentru ce? Pentrucà Materialismulu sustiene cá unu principiu neresturnabilu, cã in universu nu esiste nimic'u altu ceva decãtu materia, care este caus'a tuturoror fenomenelor, éra afora si preste universu nu esista nice una fientia. Va se dŕca Materialismulu invetia ateismulu curatu. Positivismulu inse este mai blandu, pentrucà elu nice nu néga nice nu afirma esistinti'a lui Domnedieu, ci sustiene numai, cã ace'a trece preste poterile mintei nostre si apartiene unui campu, pre care petiorele mintei nostre nu voru poté se amble nice odata.

Lucrulu inse numai la parere este asia. In fapta Positivismulu nu este altu ceva decatu unu Materialismu mascatu. Acést'a o vomu vedé numai decãtu.

Cunoscintiele nostre suntu de doue clase. Unele, pre cari ni le castigamu prin observare cu cele 5 sentiri. De clasa acést'a se tienu tote cunoscintiele fise. Altele suntu, pre cari ni le castigamu prin abstractiune; dé clasa acést'a suntu multe din cunoscintiele numite metafisice, pentrucà trecu preste cele fise, precum suntu: esistinti'a lui Domnedieu, esistinti'a si nemorirea sufletului si altele de genulu acest'a.

Acum Materialismulu invetia, cã noi pentru ace'a nu avemu nice una cunoscintia metafisica fundata, pentrucà nu existe nimic'u metafisicu, seau nimic'a preste natur'a, ce o potemu observá cu cele cinci sentiri. Positivismulu inse ce invetia? Mai totu ace'a! Elu sustiene, cã noi pentru ace'a nu potemu se avemu absolutu nice una cunoscintia metafisica, pentru cã chiaru si deca ar' esistá ceva lucru metafisicu, precum e Domnedieu si sufletulu, noue ni lipsescu totalu poterile de a ajunge ver odata la cunoscinti'a loru. Va se dŕca nice dupa Materialismu nice dupa Positivismu noi nu potemu cuoosece nimic'u metafisicu, si astufeliu intre sistemele aceste doue nu existe nice una

¹⁾ Litré »Transrationalisme« in »Revue de philosophie positive«, Januariu 1880.

deosebire essentiala, decâtu pote ace'a, că Materialismulu spune francu acea ce Positivismulu spune mai mascatu.

Atât'a despre Nihilismulu acest'a filosoficu, ce joca astădi una rola atâtu de insemnata. Vomu vedé cu alta ocaziune, ore este cu potintia a tiené pre omu inchisu intre marginile cele anguste, ce le prescrie Positivismulu mintei omenesci, si óre nu potemu afá nicairi una barca-si ventrele spre a caletorí pre oceanulu acel'a, care voiesce Positivismulu se ni-lu inchida? (Va urmá).

Anticitatea ornateilor basericesci.

Cestiunea anticitatei ornateilor basericesci este inca si astadi una cestiune deschisa. Si desi facia de originea loru ne-am poté indestulí cu dechiararea Sinodului Tridentinu, că adeca: introducerea acelora se baséza pre „*disciplin'a si traditiunea apostolica*“¹⁾, credemu totusi a fi de lipsa, că se atingemu si noi cestiunea multu desbatuta, anume:

Óre preotimea lelei noué, respective Santii Apostoli si immediatii loru urmatori la implinirea cultului divin presté totu avutu-au seau bá imbracaménte deosebite de cele de tóte dílele? va se díca ornate liturgice, si déca da, fostu-au acelea si dupa forma deosebite?

Liturgistii cei mai insemnati, si mai cu deosebire incependu dela cei din evulu de mijlocu, mai toti de a rondulu, ornatele liturgice preotiesci le-au redusu la imbracaméntele levitice si archieresci din legea vechia, tienendu-le acelea a fire immitarea acestora.

Si abia pre la inceputulu vécului alu IX-le scrietoriulu renumitu *Strabo Walafridu* a fostu de ace'a deosebita parere, că preotimea crestina pre la inceputulu basericeii sacru officiu l'a implinitu in vestiménte comune nedeosebite de cele din vietí'a comuna.

Desi nu s'ar' poté chiaru de totu negá, că unele din imbracaméntele liturgice ale preotimei lelei noué s'ar' paré a fi încátu-va imitarea imbracaménteloru levitice ori archieresci din legea vechia; ace'a assertiune totusi, cá si cum Santii Apostoli si presbiterii cei dintaiu, ori urmatorii loru nemijlociti de locu la inceputu s'ar' fi folositu la cultulu divin de imbracaménte primite, si de asemenea cu cele din legea vechia: *adi e neadoptata*.

Pentru-cá, precum bine insémna si liturgistulu *Fr. Xav. Schmid*, déca se voru considerá mai de aprópe ornatele liturgice ale preotimei crestine, si inca mai alesu a basericeii de ritu orientalu, si se voru asemená cu imbracaméntele civile pagáne, se va cunósce, că acele ornate au mare asemenare cu vestiméntele serbatoresci ale paganiloru din vécurile prime²⁾ asia, câtu dupa cum insémna *Hefele*³⁾ cu óre-careva modificare s'ar' poté primí opiniunea mai

¹⁾ Sess. XXII. c. 5. »De sacrific. missae«.

²⁾ »Liturgik«, Passau 1840 T. I. pag. 194.

³⁾ »Beitráge zur Kirchengeschichte, Archäologie und Liturgik« II. Band. Tübingen 1864 pag. 150 seq.

susu memorata alui Strabo, că adeca: imbracămintele liturgice ale preotimei pre la începutulu bisericei *preste totu au fostu destins de cele profane, pagâne ale vieții comune, dar' la forma erău asemenea acelorasi*

Se vedemu:

1. Cumcă preotimea bisericei antice la cultulu divinuu nu a folositu vestmente comune de tôte dfilele, ci mai solemne, indirecte se deduce dintr'o marturisire a lui Clemente Alesandrineanulu (cam la an. 200) carele in opulu seu intitulatu „Paedagogus“¹⁾ muștra pre creștinii tempulu seu că „*cu iesirea loru din baserica schimba nu numai vestimintele ci si moravurile, si in locu de gravitate si seriositate dovedita in baserica, de locu se delau la totu felulu de desmerdari*“. Acuma, deca laicii creștini cu alte vestmente se presentău in baserica, si erasi altele portău in viéti'a de tôte dfilele: a buna séma cu mai multa probabilitate si certitudine s'ar' poté asserá asia ceva si despre preotime, că adeca cultulu divinuu l'a implinitu in vestmente serbatoresci éra nu in cele comune.

2. In *Constitutitiunile* numite *Apostolice*²⁾ se dîce, că: Apostolulu Jacobu celu betrânu ar' fi rouditu că „*Episcopulu imbracatu in vestmente splendide si de preoti incungiuratu, se se infatiosieze la alturiu*“.

E dreptu, că *Constitutitiunile* aceste nu suntu compuse de cătra Santii Apostoli, — ci originea loru se datéza din véculu alu 3-le seuu 4-le; prin dispușetiunile cuprinse inșe in acele se representa nu numai disciplin'a evulu seu, ci a buna séma si multe de ale bisericei primitive. Si asia incātu se tiene de marturisirea de mai susu, desi nu se poté primí, că si cum ordinațiunea ace'a o ar' fi facutu chiaru S. Jacobu, dar' ace'a cu totu dreptulu se poté dîce, că in ace'a dispușetiune se espune pracs'a evulu compunerei *Constitutitiuniloru*, adeca, că pre acelu tempu Episcopulu implineá s. sacrificiu fiindu imbracatu in vestmente splendide, si nu in cele comune.

3. Aci se poté referé si marturisirea S. Jeronimu, carele in comentariulu seu in c. 44 alu lui Ezechielu, dîce „*Religiunea divina altu vestmentu are in baserica, si éra altu in viéti'a comuna*“³⁾. Seau in altu locu că „*ce feliu de inimicitia suntu acelea contra lui Domnedieu, deca portu o tunica mai curata?*“ deca episcopulu, preotulu, si diaconulu si celalalte orduri bisericesci la administrarea misterialoruu sacre in vestmente sacre se infatiosieze“⁴⁾?

Deca inșe din acestea s'ar' vedé, cumcă preotimea creștina la începutulu bisericei, cultulu divinuu l'a implinitu in vestminte deosebite de cele profane de tôte dfilele; de aci inca nu urméza si ace'a că si cum acelea imbracamente, de *dupa forma* inca ar' fi fostu diferite de acelea vestmente profane.

Pentru-că, desi cultulu iudaicu a fostu prototipulu cultulu creștinescu, si desi unele ornate amintite de cătra S. S. Parinti că spre esemplu celu alu

¹⁾ lib. 3 c. 11.

²⁾ Lib. VIII. c. 12.

³⁾ »Religio divina alterum habitum habet in ecclesia, alterum in usu vitaeque communi«.

⁴⁾ Dial. adv. Pelag. l. I n. 29.

capului atribuitu S. Jacobu si S. Joanu ¹⁾, ori penul'a S. Paulu lasatu de câtra acest'a in insul'a Troia ²⁾ s'ar' vedé a fi asemenea ornatelor legei vechi: vomu dîce totusi că preotimea crestina la inceputu a avutu ornatu liturgicu diferitu de celu alu preotiei judaice, si asemenea cu ornatele profane pagâne serbatoresci, adeca diferite de cele din usulu comunu, dar' *nu si dupa forma*. Pentru-câ

a) E afora de tóta indoél'a, cumcâ dupa inaltiarea Domnului la ceriu, actele cultului divinu cá: „impartasirea“, „frangerea panel“ si „rogatiunile“ Santii Apostoli le-au implinitu in vestmente comune serbatoresci profane. Ce'a-ce si de acolo se deduce, deora-ce traditiunea sacra nu amintesece nemica despre vestmente liturgice ale S. S. Apostoli.

Aceasta se intaresce chiaru si prin principiile crestinesci profesate si marturisite de câtra acei S. Apostoli. Deóra-ce densii senguri au invetiati, câ preotimea legei vechi erá legata de o unica familia alui Aronu, si asia dupace preotimea legei noue nu are caracteru familiaru separatisticu: neci câ au potutu eli cugetá la ace'a, cá se-si insusiésca ornatele speciale ale acelei preotie. Afora de ace'a ide'a fundamentala a intregii invetiaturi apostolice convine intru a aretá incetarea legei vechi a sacrificiului legatu de ace'a. Cu acésta idea, cu acésta invetiatura fundamentala, inse încátu-va celu putienur ar' fi venitu in contrarietate, déca densii chiaru la implinirea sacrificiului celui adevveratu ar' fi intrebuintiatu ornatele preotiei jidovesci.

b) Dupace apoi Santii Apostoli imparscianduse intre neamuri au vestitu cuventulu evangheliei, au celebratu s. sacrificiu, cu unu cuventu au implinitu cultulu divinu, a buna séma câ éراسi nu s'au folositu de ornatele archieresci ale legei vechi, ci numai de vestmente profane pagâne serbatoresci. Ce'a ce de oparte se deduce de acolo, pentru-câ traditiunea sacra nu amintesece de neci unu ornatu liturgicu, éra de alta parte celu pucinu indirecte si de acolo, de ora-ce precum dîce auctorulu epistolei câtra Diognetu din véculu 2-le (c. 5) crestinii cei intorsi din Judei si pagâni, intru nemica nu s'au deosebitu de câtra ceialalti, ci asia precum a fostu sórtea si conditiunea fiasce caruia, asia s'au imbracatu si s'au nutritu.

Déca inse Crestinii nu se deosebeau in portulu loru de câtra ceialalti pagâni; probabilu câ neci Santii Apostoli, ori cei pusi de câtra densii la guvernare nu se destingeáu prin ceva imbracamente speciale liturgice la celebrarea cultului.

c) Pre la anulu 250 Pontificele Stefanu I a opritu, respective a dispusu, câ preotii si diaconii se nu folosésca vestmentele sacre in usulu de tóte dîlele, ci numai in baserica ³⁾. Din aceasta dispusatiune invetiatiulu Hefele impreuna cu altii ⁴⁾ deducu, câ dispusatiunea aceasta numai atunci are intielesu, decumva

¹⁾ Euseb. Hist. eccl. lib. III: 31. V. 24; S. Jeronimu de viris illustr. c. 45. — S. Eiphaniu haer. 78. 14.

²⁾ II Tim. IV. 13

³⁾ Hic instituit, sacerdotes et levitas vestibus sacratis in usu quotidiano non uti, et nisi in ecclesia tantum.

⁴⁾ Gühr »Das Heilige Meszopfer« Freiburg im Breisgau 1880 pag. 248.

se presupune cumcă vestimentele folosite la cultulu divin u preste totu au fostu deosebite de cele de tóte dílele, inse au avutu forma asemene cu acele, pentru-cá numai la acestu casu sau potutu intemplá, cá unulu seau altulu dintre preoti ori diaconi fora scandalu s'au potutu folosi de acele vestimente sacrate — de dupa forma asemene cu cele profane — si in vietí'a comuna.

La aceasta preabine se póte adauge ce díce scrietoriulu Jacobu ¹⁾ cá, in cátu se tiene *de forma* vestimenteloru liturgice, neci in Orientu neci in Occidentu nu au fostu pre la inceputu deosebire de vestimentele folosite in vietí'a comuna. Din tóte cercetarile inse se deducu aceste doue consecintie α) cá nu fiasce care vestimentu, si in fia-carea forma supusa schimbariloru, s'a intrebuintiatu la s. liturgia, ci s'au alesu vestimente anumite si de dupa forma cele mai demne cultulu divin; si β) cá aceste vestimente apoi s'au intrebuintiatu numai la celebrarea cultulu divin, éra nu si in vietí'a de tóte dílele, pentru care apoi acele vestimente au fostu in modu deosebitu alese si ornate ²⁾.

In urma d) Vestimentele liturgice mai insemnate, atátu de dupa nume, cátu si dupa forma convinu cu vestimentele profane serbatoresci ale paganiloru, precându de cele ale legei vechi differu cu totul.

Si asia pâna cându portulu vestimenteloru profane de dupa natur'a schimbatiósa a modei pre incetu au iesitu din usu; pâna atunci baseric'a cu spiritulu seu conservativu le-au retienutu si mai departe la cultulu divin.

La tóte acestea inse se adaugemu cá: fire-ar' îmbracamentele liturgice ale preotimei crestine luate din etnicismu seau din Judaismu, cu dreptu cuventu potemu díce cu S' Augustinu cá: „*avemu unele comune cu popore deosebite, inse acele in crestinismu au scopu deosebitu*“ ³⁾.

Joanu Erosiu
preotu gr. cat.

Francmasonii.

(Continuare din Nr. 12 si fine).

Deca tendintiele politice ale francmasoniloru s'aru restringe numai la propagarea principiiloru republicane amintite pana acum, atunci reulu, de care ar' avé se se téma societatea omenesca nu ar' fi asia mare. Acést'a pentrucá atunci dupa parerea unor'a, tendinti'a acést'a nu ar' fi altu ceva decâtu una desvoltare politica istorica. Istori'a ni areta, cá state cu unu trecutu gloriosu republicanu mai târdiu invechinduse institutiunile si nepotenduse desvoltá mai departe in spiritulu republicanu, au inceputu a incliná spre monarchia; dovada despre acést'a ar fi republic'a antica romana. Din contra state cu trecutu gloriosu monarchicu din acelesi cause mai târdiu au inceputu a se incliná spre form'a de statu republicana; dovada despre acést'a ar fi Franci'a de astádi. Astufeliu dupa-ce totu trecutul Europei moderne este monarchicu, dupa parerea acestor'a nu ar' fi tare de miratu, cá se ivescu si veleitati republicane, pre cari pote cá francmasonii le nutrescu mai tare cá altii. Baseric'a in principiu nu condamna nice form'a de statu republicana,

¹⁾ »Die Kunst im Dienste der Kirche« Landshut 2880 pag. 321.

²⁾ Cfr. Dr. Gühr. l. c. not. 4. pag. 321.

³⁾ »Habemus quaedam communia cum gentibus, sed finem diversum« c. Faustum l. 20 c. 28.

precum nu o condamna nice pre cea monarchica, ci le recunosc pre ambele si pote se traiésca si prospereze in ambele. Astufeliu deca francmasoneri'a ar' remané numai pre langa profesarea teoretica a principiiloru republicane tie-nendu-se intre marginile legei, atunci baseric'a nice odata nu ar' pasi in contr'a loru, fiinducà prin asia ceva principiele ei eterne nu ar' fi de locu atacate.

Lucrulu inse nu se restringe numai la atât'a. Una societate, acarei principiu basericescu este nimicirea altarielor, trebue se aiba si idei politice in detaiu tare radicali si periculoase. Si in adeveru nu statulu cu forma republicana numai este idealulu francmasoneriei pre terenulu politicu, ci *statulu fora de Domnedieu*. Statulu acest'a fora de Domnedieu alu francmasoniloru, este acel'a ce-lu condamna baseric'a in ideile politice ale francmasoneriei. Statulu acel'a, care considera pre omu numai cá pre unu animalu superioru; statulu acel'a, care nu cunosce in viét'i'a sa nice una potere morala, ci numai potere fisica; statulu acel'a, care sentiementulu religiosu alu omului lu considera de unu sentiu inferioru destinatulu la ceva rola numai in perioadele prime de desvoltare ale poporeloru si menitu a disparé cu totulu dinaintea civilisatiunei; statulu acel'a, care are se-si creeze legile si institutiunile sale fora nice una privire la principiele eterne ale basericei; statulu acel'a, care nu mai are lipsa de baserica, si care desvoltarea sa cea mai inalta o vede in nimicirea basericei. Statulu acest'a este acel'a, pre care-lu condamna baseric'a in principiele politice republicane ale francmasoneriei.

Invederatu arcta aceste, câtu de drépta este aperarea basericei in contr'a unei secte, ce profesá atari principii, si câtu de la locu a fostu totu de a un'a fulgerulu anatemei provenitu dela Capulu Santei baserici facia cu atari tendintie. Ma se vede invederatu, câtu de prudenta este invitarea Capului basericei, cá toti celi binesentitori se-si puna umeru la umeru, cá se mantue omenimea de una atare societate. Nu in contr'a civilisatiunei pasiesce baseric'a, candu pasiesce in contr'a francmasoneriei, precum striga inimicii. Cum ar' si poté baseric'a se pasiesca in contr'a civilisatiunei, candu pentru civilisatiune nimene nu a facutu atât'a cá baseric'a, si candu ea cu totu dreptulu se lauda cá a civilisatu Europ'a si o a scosu din barbaria. Ci in contr'a unei cangrene, in contr'a unei selbatecie iubracate in vestimentulu civilisatiunei pasiesce baseric'a, candu prin Capulu ei si redica vocea in contr'a francmasoneriei, si va fi vai de omenime deca nu va ascultá vocea basericei pana inca nu este târdu. E cu potintia, cá Domnedieu in consiliile sale cele necuprinse de noi se lase, cá principiele francmasonice se prinda radecini totu mai adenci in inim'a omenimei. Si omenesce judecandu se pare, cá asia si este. Omenimea inse va platí amaru seducerea acést'a, inse basericei nu i va poté imputá, cá la tempulu seu nu si a facutu datorinti'a, si cá nu o a facutu atenta la profetii celi mentionosi, cari vinu imbracati in piei de oia inse in launtru suntu lupi rapitori.

Cá de curiositate anintimu ceva in urma si despre organisarea societatei acesteia. Terminulu francmasonu este francesu. In limb'a germana se numescu: Freimaurer, in limb'a englesa: Freemasons, unguresce: szabadkőműves, éra romanescce s'ar' poté numí cu terminulu latinu: murari liberi. Si au alesu numele de murari liberi, pentrucà eli se considera de murari, ce se oferescu de buna voia la edificarea templului celui mare alu umanitatei (!!!). Eli forméza mai multe comunitati, cari se numescu: *loge*, éra membrii: *frati*. In fruntea fie-carei loge sta unu *magistru de loge*; éra preste tote logile din una tiera este unulu, care se numesce: *marle magistru*. Prin anii trecuti voindu a imitá pre Jesuiti eráu pre aci se si aléga si unu generalu preste tote logele

din întreaga lume. Inse nascundu-se cërta între eli lucrulu a remasu cá mai înainte. Fia care loge si tiene adunările sale, în cari se indeplinescu si mai multe ceremonie cu ceva coloritu religiosu inse ridicule, fora gustu si fora spiritu. Prin multe locuri porta si unele semne pre mana, seau facu unele semne la stringerea manei inteligibile numai pentru eli, cá se se pota cunosce unii pre altii. Primirea în ordu se intempla prin unele ceremonie mai multu comice decâtu seriose. Era ce atinge pre membrii, eli suntu impartiti în mai multe graduri, dintre cari celi din gradurile superioare suntu insielatorii, era celi din gradurile inferioare insielatii, deora-ee numai celi din gradurile superioare suntu în claru cu tote tendintiele si scopurile societatei, era celi din gradurile inferioare se folosescu mai multu cá instrumente orbe si cá stafagiu. Societatea dispune si preste una literatura óre careva, si în tempulu mai nou si a creatu si una jurnalistica. Logele porta cate unu nume óre care, ce voiesce se fia simbolicu, inse e mai multu coaticu. Cele mai însemnate suntu în Angli'a: Logea cea mare unita a Britaniei cu 1535 filiale; în Franci'a logea Grand-Orient de France. În Cisleitani'a francmasoneri'a este oprita. În Ungari'a Marele Orientu din Posionu; era în Transilvani'a dupa siematismulu totoruru logeloru din tota lumea edatu de Jesuitulu Pesch la 1876 suntu doue loge mici, un'a în Sibiu si alt'a în Gherl'a.

De inchiare dicemu, cá Domnedieu se padiesca pre poporulu nostru, cá societatea acést'a se nu prinda radecini în elu, desi francmasoneri'a numera dejá membri si printre Romanii inteligenti pre ici colo.

Politic'a imperatoru Romani în persecutiunea crestinilor.

Trei sute de ani a duratu persecutiunea cea infricosiata a crestiniloru în imperiulu romanu. S'a dfsu si se dice si astádi, cá persecutiunea acést'a atâtu de lunga si atâtu de înforatoria nu a fostu întru atât'a persecutiune religiosa, câtu mai multu persecutiune politica. Si acést'a pentrucá barbatii de statu ai Romei aru fi vediutu în religiunea crestina unu periculu mare pentru esistinti'a imperiului romanu, si astufeliu din motive politice s'aru fi vediutu necessitati, a pasi în contr'a ei cu tota asprimea. Se aseréza acést'a din partea inamiciloru religiunei crestine pentrucá de o parte se-i micisoreze meritulu suferintieloru celoru îndelungate, era de alta parte se micisoreze demeritulu persecutoriloru punendui înainte nu cá pre nesce barbati slabi seau cuprinsi de fanatismulu religiosu, ci cá pre nesce barbati de statu cu prevederi mari, cá pre nesce politici de prim'a calitate, cari 300 de ani aru fi aperatu imperiulu romanu de unulu din cele mai mari pericole.

Aperatorii acestia ai imperatoru romani facia cu causele drepte ale religiunei crestine în zelulu loru celu mare nu au prevediutu, cá eli mai multu le strica decâtu le folosescu. Căce deca ar' fi concesu, cumcă imperatii si barbatii de statu ai Romei numai din motive religioase au persecutatu cretinismulu tempu asia de îndelungatu, atunci imperatii romani totu aru mai poté avé ceva simpatia înaintea nostra, deora-ee desi în unu modu cu totul gresitu, dara totusi s'aru fi luptatu pentru bunulu celu mai mare alu omenimei, pentru

religiune. Unu idealismu ore careva desi tare desfiguratu totusi mai remane in tota conduit'a loru. Candu inse aperatorii loru moderni sustienu, cumcà numai motive politice i au condusu in persecutiunea acea asia lunga si crancena, atunci lucrulu se schimba cu totulu. Căce deca consideramu politic'a acést'a in motivele ei, deca o consideramu in bazele si in premisele ei, deca o consideramu in modulu cum s'a portatu, atunci numai decātu observéza omulu una confusiune, una ignorantia si una lipsa totala de orientarea de lipsa in nesce barbati de statu, ce voiescu a realisá nu una politica epocala ci si numai sanetosa, cātu trebue se se mire omulu cum Rom'a cea atātu de deprinsa in politic'a si in diplomati'a lumei a potutu comite in politic'a interna un'a erore asia mare, primitiva, elementaria si neexcusabila in portarea ei facia cu crestinii. Acést'a o vomu vedé indata ce vomu considerá politicá acést'a in elemintele ei.

Este unu lucru cunoscutu si constatatu prin cercetarile istorice cele mai scrupulose, cumcà crestinii antichi presentáu toturoru observatoriloru atenti aspectulu unei conduite morali admirabile, carea contrastá forte multu facia cu vieti'a cea obscena a paganiloru. Martoru despre acést'a este Pliniu celu tineru, care crestiniloru nu le pote imputá nice unu reu, decātu pote ace'a, cã ducu viéti'a cea mai morala si profeséza principiile etice cele mai sublime, cari au misicatu adencu sufletulu lui celu stoicu. Martoru despre acést'a este imperatulu Traianu, care s'a uimitu, candu a auditu dela unu Apostatu, cātu de curata si de ideala in privinti'a morala este viéti'a crestiniloru. Martoru despre acést'a este Tertallianu, care a provocatu publice pre presidii provinciiloru, cã se-i spuna unu singuru crestinu, ce ar' fi cercatu a-si resbună in contr'a magistraturiloru romane, dela cari aveáu se suferé atātu de multu. Tacitu vorbesce, ce e dreptu, despre lucruri abominabili ale crestiniloru. Inse Tacitu nu intielege prin acést'a moravurile crestiniloru, in contr'a carora nice elu nu are nemicu de dñsu. Ci intielege credinti'a teoretica a crestiniloru. Si nice nu e mirare, cã unu Romanu superbu si genialu cã Tacitu, care cunosceá credinti'a crestina numai din auditu, o numesce abominabila. Si pote ori si cine intipui, ce va fi cugetatu despre religiunea crestina unu atare Romanu, candu audieá, cã crestinii adoréza cã pre Domnedieu pre unu Jidovu restignitu, pre unu Jidovu, care erá inaintea Romaniloru poporulu celu mai urgisitu si mai de diosu.

Premitiendu-le aceste despre moravurile si principiile etice ale crestiniloru, se ni punemu intrebarea, cã ce pusetiune politica aru fi trebuitu se íee imperatii si barbati de statu ai Romei facia cu una confesiune religiosa noua, cum a fostu cea crestina, si care luase dejá dimensiuni asia mari in imperiulu romanu? De sine se intielege, cã nu aveáu se considere atát'a partea cea teoretica a confesiunei, adecã principiile ei de credintia, ci aveáu se considere numai partea cea practica si mai pre susu de tote moravurile adeptiloru confesiunei celei noue. Acést'a este lucru naturalu, deora-ce statulu nu are

se judece nice despre adevărul nice despre neadeverul unei credințe religioase, ci are se caute numai atât'a, că ore principiile confesiunii respective sunt seau nu favorabile moralității. Deca acele sunt periculoase moralității, atunci e lucru natural, că statul are dreptul și obligațiunea de a pasi în contr'a unei atari confesiuni, pentrucă nemiș'a nu este vietii statului mai periculosu că immoralitatea, și pentrucă prim'a lui chiamare este de a aperi și promová moralitatea. Deca din contra statul afla, că principiile confesiunii celei noue sunt favorabile moralității, atunci politic'a lui cea mai înaltă și mai frumoasă sta în ace'a, că confesiunii celei noue se-i conceda libertate deplină.

Aceste sunt principiile de drept generalu adoptate, după cari statul are se-si îndrepte politic'a sa față cu societățile religioase.

Se aplicam acum principiile aceste la conduit'a politică a imperatorilor și barbatilor de stat romani față cu creștinii. Datorinți'a lor îndată ce a apărut religiunea creștină în imperiul romanu ar' fi fostu, că se supuna moral'a creștină la unu esamenu riguros, deca nu mai multu, atunci celu puțin întru atât'a, încâtu ace'a vine în atingere cu vietii civile și politice a unui cetățianu. Deca o aru fi facutu acéș't'a, atunci de ce admiratiune nu aru fi fostu rapiti vedindu maximele morale cele sublime ale creștinilor! Cum nu s'aru fi uimitu de frumseti'a codicelui celui admirabilu alu moralității creștine! Era că politici, cum nu s'aru fi miratu de precisiunea și corectitatea preceptului aceluia cu privire la conduit'a politică a creștinului: „*dati cele ce sunt ale imperatorului imperatorului, și cele ce sunt alui Domnedieu lui Domnedieu*“. Și în urma câta versare de sânge nevinovatu nu s'aru fi încungiuratu! Filosofii stoici venise chiaru pre timpurile acele în atingere cu religiunea creștină și primise în sinul său multe elemente din moral'a creștină, cari o facuseru multu mai atrăgătoare și mai simpatică decum eră mai înainte. Imperatoru Marcu Aureliu supranumitu Filosofulu numai pentru elementele cele blande creștine ale filosofiei etice mai târziu eră unu adeptu atâtu de sinceru alu ei și entuziasmatu până în sufletu de frumseti'a și sublimitatea ei. Și totuși imperatoru acéș't'a a fostu tare infuriatu în contr'a creștinilor. Misera nepotință și contradicere omenéșcă! Elu nu scieá, că cea ce iubieá elu așa sinceru în filosofii stoici, acé'a eră creștinismulu, pre care-lu urieá așa de multu. Cum s'aru fi schimbatu Marcu Aureliu, deca ar' fi cunoscutu moral'a creștină precum se cuvine!

În locu de acéș't'a înse imperatiu, barbati de stat și magistraturile romane, că și cum s'aru fi implinitu la ele dăcerea profetului: „*ochi au și nu voru vedé*“, nu voiru a se informá și instrui de locu cu privire la moral'a creștină. În totu timpul celu de mai trei sute de ani nu observeza omulu mai pre nimene dintre potenții romani cercându și informându se de a meruntulu despre moral'a creștinilor celor atâtu de urgisiți, că în urma se scia, că pentru ce-i urgisescu așa multu. Ma numai atât'a. Ci trebuie

omulu se se mire, candu observéza, că celi mai uultii potentati nu cunoseáú pre crestinii celi atátu de persecutati, decátu numai dupa nume, si in tota conduit'a loru nu se vede nice cea mai mica dorintia de a-i cunosce mai deaprope. Insusii nobilulu imperatu Traianu, care intre toti a fostu celu mai bunu, desi s'au miratu si misăcatu adencu audiendu de puritatea vietiei crestiniloru, totusi nu si a luatú ostenela a-i cunosce mai deaprope. De aci a urmatu, că a cadiutu in contradăcerea ace'a, că a demandatu de una parte, că se nu cerce nimene dupa crestini, inse deca voru fi denuntiati si aflati, atunci se fia pedepsiti, va se dăca elu condamnă pre crestini nu pentru ver o crima óre careva, căce nemicu nu le poteá imputá, ci singuru numai pentru numele de crestinu. Deca acumu unu imperatu de talentulu si nobilitatea lui Traianu s'a ingrigitu asia pucinu de a aflá adevverulu cu privire la crestini, atunci ce are omulu se astepte dela celilalti? Lucru strainu! Prin scrietorii pagâni de pre tempurile acele afla omulu acuse horibile in contr'a crestiniloru, inse acuse vage, dure si lipsite de tota verosimilitatea. Si totusi nimene in lume nu si a luatú atăt'a ostenéla, că se cerce asupr'a adevverulu loru. Unde erá dreptulu celu classicu romanu? Unde iubirea cea classica de dreptate a Romanului? Unde scrupulositatea cea mare in judecatile tribunaleloru romane? Candu erá vorb'a de crestini nemicu din tote aceste nu se mai observéza, că si cum s'ar' fi ascunsu in alte regiuni, si cá si cum Romanulu celu nobiliu ar' fi devenitu selbaticu.

Intrebamu acumu, óre este una atare politica una politica sanetosa, éra procedur'a din punctu de vedere juridicu óre este una procedura corecta? Mai nimene in imperiulu romanu nu scieá, cumcă ce suntu si ce invetia crestinii. Si totusi sangele loru curgeá perfu, că si cum ar' fi fostu criminalistii celi mai mari. In adevveru, că deca unu statu ar' urmá astădi una atare politica, atunci ar' fi condamnatu de tota lumea, éra celi ce cu una atare politica voiescu se escuse pre imperatii romani pentru portarea loru facia cu crestinii, aceia nu li facu nice unu servitiu, ci i degradéza inca si mai tare si i punu inaintea ochiloru cá pre nesce selbatici ignoranti, cea ce nice unu scrietoriu crestinu nu a facutu nice odata. Nunumai că nu au facutu, ci scrietorii crestini au consideratu lucrulu si mai naturalu si mai aproape de adevveru si preste totu nu asia dejositoriu pentru imperatii si barbatii de statu ai Romei, precum faen aperatorii loru celi moderni. Scrietorii crestini in celi mai multi imperati romani persecutori ai crestiniloru au vediutu mai multu una debilitate omenésca si una temere mare de poporu decátu un'a politica óre care mare. Dovada despre acést'a este imperatulu Septimiu Severu si chiaru si Diocletianu, cari numai cu greu s'au potutu resolví a incepe percutiunea in contr'a crestiniloru. In urm'a calumneloru celoru multe provenite mai cu sema din partea judeiloru si a sacrificiiloru poporulu romanu pagânu chiaru si celu de prin clasele mai inalte uriá de totu tare pre crestini. Ur'a acést'a s'a maritu inca si mai tare prin ace'a, că poporulu pagânu erá tare

superstitiosu si se legá cu unu fanatismu mare de credinti'a sa pagâna. De aci a urmatu, cá elu in continuu pretindeá dela imperati, cá se pasiesca aspru in contr'a crestiniloru, si deca imperatii nu pasieáu, atunci pasieá elu. Cu unu cuventu imperatii romani stáu in continuu sub una presiune mare din partea poporului. Fiendu inse pre tempurile acele tronulu tare nesecuru si tare dependentu dela capritiele poporului, asia celi mai multi imperati au cesu presiunei acesteia si au pasitu in contr'a crestiniloru, cá se nu-si pierda cu totul popularitatea si prin ea tronulu, si numai tare pucini au fostu aceia, cari au fostu in stare a se opune presiunei acesteia. La una instructiune a poporului cu privire la crestini' nu a cugetatu nice unulu, fiendu-cá fanatismulu erá asia de mare, cátu prin una atare instructiune l'ar' fi iritatu si mai tare, dupa ce nemicu nu e mai greu decâtu a abate dela cugetele sale pre unu poporu fanatisatu. Altii din contra precum au fostu pentru esemplu Deciu si Maesiminu Traciculu insusi suferieáu de superstitiunile si prejudetiele poporului, si asia pre acestia poporulu i au manatu numai in acoló in catráu i maná si dorinti'a loru propria.

Astu-feliu nu ceva politica de statu croita in mare, ci decadinti'a, debilitatile, defectele si scaderile cele multe depre atunci din imperiulu romanu au fostu caus'a principala a persecutiuniloru celoru indelungate a crestiniloru.

Midiloce profilactice in contr'a cholerei.

Una frica mare a cuprinsu intréga Europ'a, decandu a aparutu cholera asiatica in Toulon. Si nu fora temeiu. Comunicatiunea pre uscatu si pre mare intre diversele tieri ale Europei este astádi asia de mare si asia de repede, cátu unu morbu epidemicu se pote astádi latf cu una celeritate nespusu mai mare cá in tempii trecuti inainte de inventiunea calei ferate si inainte de ce art'a navigatiunei ar' fi ajunsu la una atare perfectiune cá cea de astádi. La aceste se mai adauge si impregiarca, cá cholera a eruptu chiaru la inceputulu verei, si apoi esperinti'a a aretatu, cá intre tote anu-tempurile nice unulu nu este pentru cholera asia favorabilu cá ver'a.

Din tote aceste urméza, cá nu este eschisa posibilitatea, cá cholera se va latf si in tierile nostre. Credemu in urm'a acestor'a a nu fi fora folosu, deca incungiurandu discuisitiuni asupr'a modulu cum se propaga cholera, care inca scientiei medicali nu i a succesu a-lu constatá, vomu indicá pre seurtu unele midiloce profilactice in contr'a cholerei, cari suntu unanimu recunoscute de toti invetiatiu in scienti'a medicinei ¹⁾.

Intre midilocele profilactice in contr'a cholerei nice unulu nu este de asia mare insemnatate nice asia de recomandatú cá midiloculu psihicu, care consista in ace'a, cá omulu se incungiure cátu numai i e cu potintia ori ce frica de cholera. Acést'a pentrucá nemicu nu predispuie pre omu asia tare la morbulu acest'a epidemicu cá fric'a de ea. Celu fricosu are dejá cholera in sufletulu seu, si de acoló are numai unu pasiu pana la trupu, deora-ce este cunoscutu, ce influintia mare au asupr'a trupulu cugetele si stimulatatiunea sufletulu, cátu nu odata s'a intemplatú, de persone, caror'a li a fostu tare

¹⁾ Cu privire la modulu propagarei cholerei chiaru acum decurge dispu'ta intre Doctorulu Koch dela Berlin si intre Doctorulu Pasteur dela Parisu.

mila de unu morbosu ôre care, in scurtu tempu in urn'a simpatiei acesteia au cadiutu si ele in acel'asi morbu. De unde in tempu de epidemia preotulu cá pastoriu sufletescu nu pote face filoru sei mai multu bine decâtu incuragiandu-i in continuu, cá se nu aiba nice o tēma de cholera, se intielege de sine cá premergundu insusi cu esemplulu, deora-ce la din contra tote incuragiarele preotului voru remané fora succesu.

Pre langa midilocuulu acest'a psichicu nu de pucinu momentu suntu si midilocenele igienice. Intre aceste unele atingu locuinti'a, éra altele nutritivulu. Ce atinge locuinti'a, uniculu midilocu este curatieni'a câtu se pote mai mare, si in specie curatiani'a in vestimente, in casa si in curte.

Dupa cercetarile mai noue cholera se produce prin nesce animalculele microscopice numite cu terminu grecescu: *microbi*, cari ajungundu in corpulu omului turbura totu organismulu, câtu in scurtu tempu potu se-lu omore. Microbiu acestia cá si parazitii se propaga cu multu mai tare in necuratiania, decâtu in curatiania. Din caus'a acést'a midilocuulu celu mai bunu in contr'a loru, si prin eli in contr'a cholerei este curatiani'a. De unde urmēza, cumcá prin curatiania nu numai omulu se pote scuti in contr'a cholerei, ci insasi cholerei i se pote pune stavila. Astufeliu cu câtu se va schimbá omulu mai desu in tempu de cholera si cu vestimente câtu se pote mai curate, cu câtu va aerisá omulu cas'a mai desu, fiendu-cá microbiu mai tare se inmultiescu in aerulu clocitu decâtu in celu curatu, sf cu câtu va curati mai desu curtea de tote elementele necurate, in cari nu numai cá prospereza microbiu, dara infectionéza si aerulu, care infectatu érasu este tare favorabilu microbiloru, cu câtu le va face aceste cineva cu mai multa scrupulositate, cu atât'a va fi mai bine, si cu atât'a delatura mai tare elementele favorabiliu microbiloru si prin eli cholerei. Éra in specie, ce atinge locuintiele, este tare bine a dormi cu ferést'a deschisa, prin ce se impiedeca corumperea aerului secu, deca ferestriile suntu inchise, atunci se fia câtu se pote mai pucini in casa.

Intre midilocenele igienice cu privire la nutrimentu mai insemnatu este traiulu bunu cu carne prospeta, deora-ce prin elu se intaresce corpulu, si microbiu nu potu produce asia usioru turburare in organismu. Cu deosebire inse suntu de a se incungiur'a pomele mai cu sema necopte seau putrede, deora-ce nice unu fructu nu predispuce corpulu asia tare la cholera cá pomele. Mancarea prea multa inca este tare de incungiuratu, fiendu-cá da ansa la indispusetiuni corporali favorabiliu cholerei. Tare folositoria este si spelarea corpului cu apa, precum si scaldarea, deca e cu potintia in tote dilele. Éra ce atinge mortii, aceia trebuescu ingropati câtu se pote mai curundu, mai afundu, mai departe de locuintie si mai fora concursu de publicu numerosu. Ce se tiene inse de partile corpului, cu deosebire pantecele trebue scutitu de recéla, prin ce iute se alteréza stomaculu si ori ce morbu de stomacu este favorabilu cholerei.

Preotulu inse aducundu-si aminte, cumcá Domnedieu este si Domnulu vietiei si si alu mortei, va indemná pre credintiosii sei cu totu adinsulu la rogatiune, căce in urma indurarea lui Domnedieu pote face mai multu decâtu tote midilocenele omenesci. Afora de ace'a in rogatiune sufletele necagite si dosedite in unu atare tempu afla mangaiare si intarire, cari chiaru si in contr'a cholerei nu potu se fia decâtu folositorie. De sine se intielege cá si in rogatiune preotulu are se premérgea cu esemplu nunumai spre a intari pre credintiosi, ci si spre a se intari pre sine insusi, a carui sarcina pote nice odata nu este asia grea cá atunci.

Cu deosebire trebuie se încungiure omulu medicamente prescrise de unii si de altii că mijlocu securu in contr'a cholerei, fiinducă cele mai multe din aceste suntu siarlatanerie si tare pucine din ele suntu constatate prin adeverat'a scientia a medicinei.

Galileo Galilei.

(Continuare din Nr. 13).

Amu amintitu inca la inceputulu articolului acestuia, cumcã casulu condamnarei lui Galilei din partea autoritatilor basericesci pentru sistemulu lui celu nou astronomicu alu invertirei pamentului in giurulu sorelui se folosese in continuu decatra inimicii basericee in contr'a infallibilitatei acesteia, că si cum din acest'a s'ar' vedé invederatu, cumcã baseric'a pote se gresiésca.

Spre a cunosce, catu de nefundata este asertiunea acést'a a contrariilor, este de lipsa se cunoscemu mai antaiu subjectulu si objectulu infallibilitatei in baserica, seau se scimu mai antaiu cine in baserica si in ce este infallibilu, si inca asia precum invetia baseric'a, éra nu precum si intipuescu contrarii.

Mai antaiu, ce atinge subjectulu infallibilitatei, dupa invetiatur'a basericee, acel'a este baseric'a universală adunata in conciliu seau dispersa, si Pontificele romanu, candu vorbeste din catedra in modu solemnu, seau mai claru disu candu pasiesce in modu solemnu că invetiatoriu alu crestinetatei.

Acumu sistemulu astronomicu alui Galilei nu a fostu condamnatu nice de baseric'a universală in conciliu seau dispersa nice de Pontificele Romei vorbindu din catedra. Ci sistemulu acest'a a fostu condamnatu de congregatiunea indicelui din Rom'a. Congregatiunile din Rom'a instituite de Pontificele, ce e dreptu, au autoritate si vedea mare in baserica, inse pentru ace'a nimenuia nu i a venitu ver odata in minte a sustiené, că ele suntu infallibile. Crestinulu celu adeveratu trebuie se se supuna decisiunei loru, pentru-cã astu-feliu pretinde principiulu autoritatei. Inse pentru ace'a celu ce cugeta contrariulu, nu pecatuesce in contr'a credintiei precum pecatuesce celu ce cugeta contrariulu la unu decretu de credintia provenitu dela baseric'a intréga seau dela Pontificele promulgatu din catedra, ci pecatuesce in contr'a supunerii, inse numai atunci deca cugetulu prorumpe in fapte. Certitudinea decisiuniloru congregatiuniloru din Rom'a este numai una certitudine morala éra nu metafisica cá a decisiuniloru basericee intregi seau a Pontificiloru, si din caus'a acést'a nu este nice odata eschisa posibilitatea, că lucrulu pote că este altumintrule.

Se vede din aceste asia dara, că din punctu de vedere alu subjectului infallibilitatei de locu nu se pote faurí arma din caus'a lui Galilei spre a atacá infallibilitatea basericésca.

A dou'a, ce atinge objectulu infallibilitatei, dupa invetiatur'a basericee infallibilitatea se estinde numai asupra lucrurilor ce atingu credintia seau moral'a descoperita de Domnedieu. Si subjectulu celu adeveratu alu infallibilitatei nice odata nu au trecut marginile aceste. Lucrurile fisice fia acele astronomice fia de ori ce categoria numai intru atât'a suntu objectu alu infallibilitatei, in câtu prin ele s'ar' atacá ver unu adeveru óre careva de credintia, si baseric'a numai intru atât'a se si ocupa cu ele din punctu de vedere dogmaticu si mai multu nu. Organe basericesci subalterne se potu ocupá cu ele cate odata din punctu de vedere administrativu seau disciplinariu, inse atunci la atari organe nu forméza de locu objectu alu infallibilitatei.

Acum sistemulu lui Galilei despre invertirea pamentului in giurulu sorelui nu este nice cestiune de credintia nice de morala si nu vine in contradicere

cu nice unu adeveru de credintia si prin urmare nu are de ce se fia objectu dogmaticu alu infallibilitatei. Si subjectulu adeveratu alu infallibilitatei nu a propusu nice odata cá unu adeveru de credintia, cá pamentulu stà si sorele se misica. Adeveratu, cá sistemulu acest'a este in contradicere cu sensulu literalu alu Santei Scripturi. Inse scopulu santei Scripturi nu este, cá se ni propuna sisteme fisice, ci cá se ni propuna revelatiunea domnedieséca, si apoi in lucrurile fisice ea s'a acomodatú totu de a un'a captului si ideiloru tempului, in care s'a scrisu si poporului pentru cari s'a scrisu mai de aproape. Si apoi este cunoscutu, cá ideile aceste ale poporeloru nu suntú acsiome fisice. Sant'a Scriptura le amintesce, inse nu cá se le propuna cá adeveruri, ci le folosesece numai de midiloce in propunerea adeverurilor de credintia si de morala. Nu cá unu adeveru de credintia, amintesce S. Scriptura in cartea lui Josue, cá sorele a statu in locu, nice cá unu adeveru fisicu, ci a folositu ide'a acést'a a poporului jidovescu spre a aretá minunea lui Domnedieu, care a facutu, de atunci dtu'a a duratu mai lungu cá de comunu. Si nime nu pote pretinde cá Sant'a Scriptura se fia vorbitu pre tempurile acele dupa ideile fisico-astronomiche ale seculului nostru.

Astu-feliu nice din punctulu de vedere alu objectului infallibilitatei din casulu lui Galilei nu se pote scote nice una arma in contra infallibilitatei basericesci.

Cumcà in adeveru decisiunea congregatiunei indicelui cu privire la sistemulu lui Galilei s'a consideratu de una mesura óre careva administrativa a unui organu subalternu si supusa retacirei si schimbariloru si nice de cum de unu decretu de credintia a subjectului adeveratu alu infallibilitatei, se vede de acolo, cá immediatu dupa decisiunea acést'a mai multi teologi de renume si au esprimatu dorint'a, cá se se retracteze decisiunea congregatiunei. Acést'a nu ar' fi cutezatu nice unulu a o face, deca cumva decisiunea acést'a ar' fi fostu considerata de unu adeveru de credintia. Ma inca multu inainte de Galilei insusi Cardinalulu Nicolau de Cusa la anulu 1464 din principiile metafisice a dedusu necessitatea invertirei pamentului in giurulu sorelui, fora cá se fia cugetatu cineva, cá prin ace'a ataca unu adeveru de credintia. Éra astronomulu Nicolau Copernicu la anulu 1573 in unu opu astronomicu statorise ipotes'a invertirei pamentului in giurulu sorelui, si opulu seu lu dedicase Pontificelului Paulu III fora cá pentru ace'a se fia fostu dechiaratu de ereticu. In urma congregatiunea indicelui insasi la anulu 1737 a redicatu oprirea invetiaturei despre invertirea pamentului in giurulu sorelui, si a stersu din indicele cartiloru oprite tote opurile, ce contineáu invetiatur'a acést'a, si cari pana atunci erau oprite.

Tote aceste ni areta, cumcà casulu cu Galilei a fostu numai una mesura administrativa a unui organu basericescu subalternu, care nu are de a face nemicu cu infallibilitatea basericeii.

Organulu acel'a subalternu, va se dica congregatiunea indicelui, si a avutu inse atunci cauzele sale grave, pentru cari a trebuítu se ia mesur'a acést'a, si nu a lucratu nice decátu nice usioru, nice numai dupa capritiu. Cauzele aceste mai târdíu au incetatu, si atunci si congregatiunea si a schimbatu conduit'a. Inse pentru ace'a conduit'a ei de mai inainte este justificata prin impregiurarile de pre atunci.

Acést'a o vomu vedé de aci incolo!

(Va urmá).